

Melani Botella Fernández

**EDUCACIÓ SOCIAL I TREBALL SOCIAL: EL TÀNDEM NECESSARI PER
UNA INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA INTEGRAL**

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit per la Dra. Ramona Torrens Bonet

Grau de Treball Social

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2020

Motivació

En primer lloc, el contingut que duré a terme ve motivat pel desig d'apropar als lectors, per mitjà de la investigació prèvia i l'argumentació del següent article, sobre la necessitat d'unió, de complementarietat, entre l'Educació i el Treball Social per un canvi i millora en la intervenció socioeducativa.

Malgrat això, se que són molts els/les educadors/es i treballadors/es socials que no saben les diferències entre ambdues professions i les que ho fan són separatistes. Aquestes últimes estan fonamentades en faules, en prejudicis, on l'Educació Social és la part dinàmica de la intervenció social, la més propera. En canvi, el Treball Social és estàtic, en ell recau tot allò relacionat amb l'administració, però no arriba a l'acció.

La meva feina serà fer visible i apropar als/a les futurs/es professionals als orígens d'aquestes carreres a nivell històric i acadèmic, a més a més de cercar com viuen conjuntament en la pràctica laboral.

EDUCACIÓ SOCIAL I TREBALL SOCIAL: EL TÀNDEM NECESSARI PER UNA INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA INTEGRAL.

Melani Botella Fernández. Estudiant de 4t Grau de Treball Social en la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

Resum

Predomina un discurs diferenciador vers l'Educació Social i el Treball Social, pel fet que existeixen característiques singulars que els diferencien. Observem dos elements importants de distanciació: el gènesi, la finalitat inicial, la història en el temps, donat que emergeixen com acció social amb diverses funcions, en diferents moments històrics, on la població tenia necessitats socials que cobrir derivades de la situació bèl·lica en la que es trobaven. D'altra banda, l'academització, el reconeixement universitari, les conjuntures de les universitats són diferents en el temps. Els processos d'inserció en l'acadèmia han estat diversos i segregats. No obstant, existeixen nexes d'unió en l'exercici laboral i l'acció social que prenen ambdós professions. Són els mateixos professionals els que veuen els educadors/es i treballadors/es socials com un tot que es complementa en la pràctica diària.

Abstract

It proposes that there is an uneven argument between Social Education and Social Work, because there are singular characteristics that differentiate between them. We observe two important elements of disagreement between the discussion. Firstly the genesis, the principal purpose, the history in the time due to it emerges like social action with several functions in a different historic moment, where the society had social necessities to coat for the warlike situation they had. The other, the academization, the university recognition, the junctures of the universities are distinct in the time. The processes of insertion at the academy have been several and segregated. However, there are links of union in the labour exercise and the social act that take both professions. They are the same professionals who look that the social educators and social workers are everything that complements the daily practice

Paraules clau: Educació Social, Treball Social, intervenció socioeducativa, complementarietat, convergència.

Keywords: Social Education, Social Work, social and educational intervention, complementarity, convergence.

Introducció

L'objectiu principal que es proposa amb la realització del següent article és mostrar una qüestió que crea discrepàncies entre educadors/es i treballadors/es socials, Treball Social és igual a Educació Social? Quines són les diferències i convergències d'ambdues professions? D'altra banda, també pretén recollir la importància d'ambdues professions en la intervenció socioeducativa. La finalitat és cercar, per mitjà de l'evolució històrica, acadèmica i l'actualitat dels/de les treballadors/es, les divergències i convergències d'aquests agents de l'acció social, complementaris i necessaris per realitzar una intervenció socioeducativa plena.

Des del meu punt de vista aquest debat té el seu origen en el naixement d'ambdues ocupacions. Aquests estan vinculats amb com cadascú ha respost a les qüestions o problemàtiques socials que han viscut i com han articulat la relació de l'usuari/a amb els professionals. S'han produït situacions de lluita pel reconeixement, per la consolidació i s'ha competit per l'establiment d'espais disciplinaris i professionals en funció d'interessos, demandes i/o necessitats d'un o l'altre.

Així doncs, parteixo d'una possible explicació al discurs segregador, que s'ha anat construït socialment i gremialment, per justificar i defensar l'Educació i el Treball Social, endinsant-me en el gènesi d'allò amb més rellevància per la humanitat: la història i l'educació. Tot seguit apropant-me a la realitat del treball amb els/les usuaris/es per desenvolupar un discurs d'unió necessari.

Gènesi. El punt de partida.

En consideració amb l'estudi realitzat per Baraona (2016) es desenvolupa el primer element segregador, la història. El Treball Social neix de la caritat eclesiàstica per pal·liar situacions de risc que detectaven en la població, derivades de les trifulgues bèl·liques i polítiques de les societats. Circumstàncies que deixen grans seqüeles en la societat, una societat que necessita professionals socials que sàpiguen com gestionar traumes, disfuncions físiques i/o cognitives, situacions extremes i que retornessin pedagògicament l'estabilitat a les seves vides.

Al segle XVI a Anglaterra l'Estat va assumir la caritat i l'ajuda als pobres que, fins el moment, havien estat sota la protecció de l'església catòlica. Per dur a terme aquest treball va proposar que els pobres es registressin, va destinar fons privats per ajudar aquest sector i va proporcionar ofertes laborals pels que estaven aptes físicament. Aquest fet va donar pas a un conjunt de polítiques formalitzades en la *The Poor Law*, o Llei de pobres, promulgades des de final de segle fins l'Estat de Benestar. Serà llavors quan entri en vigor la primera Llei d'assistència pública dirigida als pobres, als més vulnerables.

L'anterior Llei esmentada va patir lleus canvis en els següents 250 anys, fins que el 1834 el Parlament aprovés una reforma de la Llei donant lloc a la coneguda *New Poor Law*, o bé Nova Llei de Pobres, sorgida per l'augment de la desfavorable resposta a la primera Llei als anys 1800. L'Estat i les institucions locals no resultaven la manera més efectiva i equitativa per tractar la problemàtica de la pobresa i la dependència.

Així doncs, la nova Llei fou la reforma esperada i transformadora de l'assistència als pobres a Anglaterra. La reforma va ser conseqüència de la *Revolució Industrial*, on es van produir nombrosos canvis tecnològics, demogràfics, socials, econòmics i urbanístics. A més del liberalisme econòmic i polític i la seva no intervenció estatal.

Al 1869 situem a Londres la primera Societat d'Organització de la Caritat, o bé *Charity Organisation Society*, anomenada per les seves sigles, és a dir COS, en endavant. Creada amb l'objectiu, ja previst, de racionalitzar i coordinar l'assistència. Ràpidament es va expandir per tot el país. El seu desenvolupament i consolidació com a disciplina i professió es va enfortir als Estats Units junt a dues dones: Mary Ellen Richmond i Laura Jane Addams. La Sra. Richmond va establir les bases científiques d'una nova professió i disciplina. Ambdues van dissenyar una disciplina científica aplicada, diferenciada de les influències religioses de la COS que arribava d'Europa.

Respecte Espanya, no és fins el segle XIX quan podem observar canvis en la regulació de tot el que envolta la pobresa, la caritat o l'ajuda. *“Las medidas legislativas adoptadas, de marcado carácter benéfico, significaron el reconocimiento por parte del Estado de la existencia de un problema social así como la necesidad de intervenir”* (Morales, 2010, pág. 96)

Com a referència d'aquest canvi citaré la *Ley de 6 de febrero de 1822, de Municipalización de la Beneficencia*, fet que va representar el pas de la gestió a l'administració. Des d'aquell moment l'església i particulars, encarregats fins a les hores d'aquestes tasques, van passar a ser finançadors. Aquesta Llei, respecte les legislacions posteriors, només va estar vigent de 1822 a 1823 i de 1836 a 1849, però va atorgar un paper decisiu als municipis i va ordenar l'establiment de beneficència a l'Estat espanyol.

La *Ley General de Beneficencia Social de 1849*, dictada durant el regnat d'Isabel II, va estar vigent fins la seva derogació en 1992. Aquesta és la primera llei de l'Estat espanyol que regula l'assistència social pública i distribueix la responsabilitat pública en els diferents nivells de l'administració, augmentant el poder de les diputacions. Es va reorientar a partir de la Guerra Civil.

He de destacar també la creació de la *Comisión de Reformas Sociales por Real Decreto de 5 de diciembre de 1883* per estudiar *“todas las cuestiones que afectasen a la mejora o el bienestar de la clase obrera y las cuestiones que*

afectan a las relaciones del capital y del trabajo” (Armengol, 1995)¹, donat que el més significatiu d'aquesta comissió és que sorgeix per primera vegada la denominació de Treball Social com un camp d'investigació i anàlisi dels problemes socials i la figura del/de la treballador/a social com mediador entre l'Estat i els sectors necessitats.

Malgrat això, *“el Trabajo Social profesional que inicia su andadura en el periodo de la II República, ha de cesar sus funciones y actividades por causa de la Guerra Civil”* (Molina, 1994, pàg. 49)². En aquest sentit Rubí (1991)³ senyala l'etapa que transcorre entre els anys 1936 a 1939 com incipient, dirigida a pal·liar les conseqüències de la guerra, on el rol del professional era purament assistencial guiat pel caràcter paternalista i benèfic-assistencial de “l'ajuda” social.

Tot plegat va ser un endarreriment en l'evolució que s'havia desencadenat a Espanya de la caritat a l'assistència pública i d'un allunyament de l'Estat de Benestar que en aquells moments s'estava implantant a Europa. A l'octubre del 1936, en plena Guerra Civil, es va crear l'anomenat *Auxilio de Invierno*, que es convertiria darrerament en l'*Auxilio Social*, on es realitzaven funcions benèfiques i politico-socials. El Treball Social seguirà un model de socors social prenent mesures assistencials col·lectives i no d'atenció individual, abraçant l'assistència pública i privada.

El 1960 amb la *Llei del 21 de juliol* es creen *los Fondos Nacionales*, entre els que es trobava el *Fondo Nacional de Asistencia Social (FONAS)* donant protecció a les persones que no tenien Seguretat Social.

¹ Armengol i Siscare, C. (1995) Els professionals que forma la Diplomatura en Educació Social. *Revista d'intervenció socioeducativa*, n°1.

² Molina, M. (1994). *Las enseñanzas del trabajo social en España 1932-1983. Estudio socio-educativo*. Madrid: Universidad Pontificia Comillas.

³ Rubí, C. (1991). *Introducción al trabajo social*. Barcelona: Llar del Llibre.

Tot i així no serà fins el 1963 amb la *Ley sobre Bases de la Seguridad Social*, on es reconeixerà la prestació bàsica i la prestació complementària, dins de la qual situem els Serveis Socials o Assistència Social. És la primera vegada que apareix aquest terme en la legislació espanyola.

Respecte a l'Educació Social, en consideració amb l'article de Habib Allah (2013), ens remuntem a la postguerra, on la joventut era un col·lectiu d'interès nacional i ideològic, com a conseqüència de l'augment de delinqüència juvenil i les dificultats d'aquest sector en l'adaptació a diferents escenaris. Les escoles i tot el sistema educatiu esdevenen estructuralment insuficients per fer front a una demanda d'educació, de cultura, de benestar social i de possibilitats d'una més plena realització personal. En conseqüència, l'Educació Social fa una proposta per tractar de pal·liar aquesta situació, per mitjà de la denominada "pedagogia social", en aquest Estat.

A Espanya el panorama social dels anys 60 i 70 era devastador, marcat per l'èxode rural i per l'emigració a l'estranger, a més d'una societat submergida en un constant conflicte social i polític amb una actuació deplorable dels sectors marginals, on es podia observar: inadaptació social, altes taxes d'analfabetisme, delinqüència juvenil, exclusió i problemes derivats de la convivència i de l'escassa sensibilitat democràtica.

Tot això donava resposta a la necessitat sorgida per la demanda social de una major equitat, que abordés el procés de socialització i transmissió de normes i valors educatius a la població, per aconseguir una major integració social dels sectors més desfavorits de la societat, minimitzant, d'aquesta manera, els conflictes i els múltiples problemes socials.

L'Educació Social a Espanya es tracta d'una disciplina de caràcter pedagògic fruit de tres camps o ocupacions diferents sorgits com a resposta social de necessitats constatades: els educadors especialistes, els animadors socioculturals i els educadors d'adults, els eixos dels quals tenen punts de trobada com la inadaptació, l'analfabetisme, l'exclusió, entre d'altres mals. Els

contextos d'intervenció dels quals eren: el medi obert i les institucions educatives.

Des d'aquesta vessant i després de que l'educació comences a adquirir significativa importància en els canvis socials, es van multiplicar les veus que recolzaven la construcció de l'Educació Social com a professió de l'acció social. S'apostava per una nova professió que a d'englobar i optimitzar l'acció socioeducativa de les professions anteriorment mencionades.

L'Estat de Benestar als anys 80 influeix en l'aparició i en la configuració de la figura de l'/de la educador/a social adoptant directrius del *Centro de Formación de Educadores Especializados* creat l'any 1969 a Barcelona, en consonància amb el model francès en aquest període.

Al llarg de la segona meitat dels anys 80, segons aportacions de l'estudi de Martinell (1995), la *Coordinació d'associacions d'Educadors Especialitzats de l'Estat espanyol* i les *Escoles d'Educadors Especialitzats* d'aquells moments, inicien uns contactes per tal de pressionar l'administració pel reconeixement del títol i la professió. Aquest és fruit del creixement que s'havia produït en el camp professional com a resultat de l'aplicació de les polítiques de democratització de les administracions i el desenvolupament constitucional, l'Estat Social, produint-se canvis significatius en les perspectives de la denominació d'aquesta professió.

En el debat apareixen aportacions del món universitari i altres influències en relació a si s'ha de mantenir la denominació d'Educador Especialitzat, la de treballador social en general, la d'educador social o la de pedagog social. En aquest procés intervenen diferents factors, entre d'altres, la incomoditat dels sectors professionals que s'han incorporat a àmbits d'intervenció diferents dels clàssics de l'educació especialitzada amb persones amb algun tipus de disfunció i protecció de menors, dominants durant part d'aquest segle. I les noves aportacions del treball comunitari, el treball en medi obert i la possibilitat d'intervenir dins els paràmetres més amplis que s'estan generant en les noves

institucions que apliquen la democratització i extensió d'un servei social generalitzat.

“El poc coneixement social de la seva funció com a nous professionals i la necessitat d’adquirir una necessitat pròpia els obligava a la realització d’un procés de definició de la seva funció des d’una confrontació, una comparació i una diferenciació amb les altres figures professionals afins. [...]També pel fet de ser una figura nova que va sorgir i es va tenir que fer espai entre altres a la vegada que s’havia que definir.” (Martinell, 1995, pàg 37)⁴

Desenvolupament acadèmic d’ambdues professions.

Les disciplines d’Educació Social i Treball Social en el context espanyol actual tenen moltes característiques que les diferencien, però a la vegada moltes similituds. Per aquest motiu, el següent apartat tracta sobre el naixement i desenvolupament de la formació acadèmica d’ambdues carreres a Espanya, en consideració amb l’estudi realitzat per Tiana (2017). L’objectiu, per tant, és cercar les divergències i convergències d’ambdós disciplines des de l’àmbit acadèmic.

La diplomatura de Treball Social i les directrius generals pròpies del pla d’estudis s’estableixen en 1990 mitjançant el *Reial Decret 1431/1990 de 26 d’octubre*. L’aprenentatge tenia que atorgar una formació respecte les bases teòriques i tècniques pròpies del/de la treballador/a social. Es va establir una relació de matèries troncales amb un total de 117 crèdits, sobre un total de 180, i es va recomanar a les universitats que valoressin la inclusió de contingut relatiu a *la Pedagogia Social, l’Animació Sociocultural i de Grup i el Desenvolupament Comunitari*.

D’altra banda, la diplomatura d’Educació Social i les directrius generals dels plans d’estudis es van establir en 1991 mitjançant el *Reial Decret 1420/1991 de 30 d’agost*. Tal i com es narra al Reial Decret, l’aprenentatge es té que guiar a

⁴ Martinell Sempere, A. (1995) L’educador especialitzat: Un dels antecedents històrics de l’educador social. *Revista d’intervenció socioeducativa*, nº1.

la formació d'un educador als camps de l'educació no formal, educació d'adults, inclosa gent gran, inserció social de persones desadaptades o amb diversitat funcional, així com en l'acció socioeducativa. S'estableix una relació de matèries troncales amb un total de 88 crèdits sobre 180⁵.

Si s'observen les matèries troncales en un i l'altre, podem distingir aspectes comuns com: la Psicologia, la Sociologia, l'Antropologia Social, entre d'altres, però també aspectes diferents i clarament pronunciats cap a la branca educativa en el cas de l'Educació Social. Pel que fa al Treball Social mostra un marc més ampli d'àmbits socials a tractar com Economia, Salut, Dret, donada la diferencia de matèries troncales entre ambdues diplomatures cobrint els 63 crèdits restants amb aspectes relacionats amb l'Educació i la comunitat.

El Treball Social entra en la formació acadèmica de la mà de Mary Richmond. Ella va reclamar la necessitat de la formació formal per les treballadores socials, per primera vegada en públic, en la *National Conference of Charities and Corrections* celebrada en 1897, proposant allò que denominava com “*escoles de filantropia aplicada*”.

La seva idea fou aprovada per la COS de Nova York obrint així la *Summer School of Applied Philanthropy* dirigit a persones amb experiència com a voluntàries i amb una durada de sis setmanes. Posteriorment, l'èxit d'aquesta iniciativa va fer que s'ampliés la durada del curs a dos anys i passes a anomenar-se *New York School of Philanthropy*.

No va ser fins el 1919 quan es van unir tots els centres educatius on formaven als/a les voluntaris/es en la *American Association of Schools of Social Work*. A conseqüència dels diferents programes formatius i horaris coexistents. En 1930 s'homogeneïtzaren els estudis. El 1952 es crea el Consell d'Educació en Treball Social, l'entitat que homologava els programes formatius als Estats Units.

Richmond i Addams es relacionaven de forma independent amb grans pensadors de l'*Escola de Sociologia de Chicago*, especialment amb John Dewey i el pragmatisme i interaccionisme simbòlic, relació d'influència mútua d'on neix el Treball Social com disciplina.

⁵ Informació extreta del Butlletí Oficial de l'Estat, BOE.

A Espanya des de la Segona República comença la formació formal dels professionals. La primera escola, *l'Escola Catòlica d'Aprenentatge Social*, fou fundada a Barcelona en 1932 amb l'objectiu de professionalitzar l'assistència caritativa. Per aquests temps, ja existien escoles de formació a Europa.

La Guerra Civil finalitza i la formació cau en mans de les dues encarregades per excel·lència de l'atenció social: l'església i el gènere femení. Les escoles de formació que depenien de l'església es van unir en un organisme coordinador, la *Federació Espanyola d'Escoles de l'Església de Serveis Socials* (FEEISS)

El *Decret de 30 d'abril de 1964* sobre la reglamentació de les *Escoles per la formació d'Assistents Socials*, dicta que les escoles que podien ser oficials eren: les oficials, fetes i dirigides per l'Estat, o bé, les no oficials, fetes per l'església i entitats particulars; que els estudis no tindran una durada inferior a tres anys amb formació teòrica i pràctica; l'accés als estudis requereix tenir el títol en batxillerat i que per l'obtenció del títol caldrà realitzar una prova.

En 1967, segons l'estudi de Armengol i Siscars (1995) es crea la primera *Escola Oficial d'Assistents Socials pel Decret 986/1967, de 20 d'abril*. Aquest mateix any es funda la *Federació Espanyola d'Assistents Socials* (FEDASS) que van fer la base sobre la que construir els Treball Social. El 1968 es va celebrar a Barcelona el primer *Congrés Estatal d'Assistents Socials*.

L'article de Morales (2010) explica que la mort de Franco en 1975 va fer que es comencés la creació de la Democràcia i dins d'ella el desenvolupament i l'expansió del Treball Social. Les professionals van rebre protagonisme en la definició i execució de les lleis autonòmiques de Serveis Socials, creades arrel de conceptes com: responsabilitat pública, universalitat, drets, igualtat i descentralització. Es va elaborar el marc organitzatiu de la professió, el Sistema Públic de Serveis Socials.

Segons el *Reial Decret 1850, de 20 d'abril de 1981, del Ministeri d'Educació i Ciència*, s'incorpora a la Universitat els estudis d'assistents socials per mitjà de les *Escoles Universitàries de Treball Social*.

El 22 de junio de 1983, el mateix Reial Decret, desenvolupa l'anterior donant a l'antiga *Escola Oficial de Madrid*, fundada en 1967, el nom d'*Escola Universitària de Treball Social de l'Universitat Complutense de Madrid*. Entre 1985 i 1986 surt la primera promoció dels Diplomats i de les Diplomades en Treball Social.

En 1990 es crea l'*Àrea de Coneixement Específica de Treball Social i Serveis Socials per la Comissió Acadèmica del Conjunt Universitari*. En 1991 neix el *Departament de Treball Social i Serveis Socials*. El 1996 es realitza el primer *Congres d'Escoles Universitàries de Treball Social*.

Finalment, el 30 d'octubre de 2009, el Consell de Ministres reconeix el caràcter oficial del títol de *Grau en Treball Social*. Per *Ordre 11377/2012, de 16 d'octubre de la Conselleria d'Educació, Joventut i Esport de la Comunitat de Madrid*, es crea la *Facultat de Treball Social*.

Respecte l'Educació Social, es fa necessari reflexionar sobre la importància de la història en la formació dels/de les educadors/es per poder entendre la construcció de l'Educació Social com a estudis universitaris, atès que aquesta és una diplomatura molt recent, ja que fou aprovada en 1991, com he esmentat als primers paràgrafs d'aquest apartat.

L'explosió de la demanda d'educació, de cultura, de benestar social i de possibilitats d'una realització personal plena fan que tot el sistema educatiu esdevingui estructuralment insuficient per donar resposta a aquesta demanda. L'aspiració de tots per un major benestar fa que els processos formatius s'allarguin més enllà dels períodes d'escolarització o formatius de les vides de les persones. I, juntament amb aquesta extensió de la necessitat d'aprendre i formar-se, observem també un procés de progressiva pedagogització de l'assistència i l'acció social. Aquesta nova realitat i la resposta educativa a les noves necessitats van configurar la presència d'un ampli conjunt d'intervencions que podríem definir com educació social.

El significat que té en l'actualitat l'Educació Social seria la condició d'extraescolaritat. És a dir, aquesta emergent professió abraçaria tot allò que es

educació mínimament estructurada, però que no forma part del sistema educatiu reglat de l'Estat. Es tracta d'una realitat que compta amb un important i progressiu creixement quantitatiu i qualitatiu.

El gènesi d'aquesta realitat es troba en l'acció de la pròpia comunitat, ja sigui per mitjà dels seus integrants o del líder, sovint sense ser conscients d'estar realitzant una intervenció socioeducativa. El gran desenvolupament d'aquest sector de l'univers educatiu va generar l'atenció de diferents professionals i l'aparició de noves professions com és l'educador social.

Aquestes iniciatives van sorgir com a resposta social a les necessitats constatades, algunes de les respostes s'han iniciat des de les administracions públiques, però la gran part han sorgit de moviments socials que van saber crear diversos models d'intervenció adequats a les seves necessitats. Iniciatives que veien la necessitat de crear el seu agent d'intervenció per garantir una major eficàcia.

Als últims quaranta anys han sorgit diferents perfils professionals amb diverses denominacions com: educador de carrer, monitor de temps lliure, educador d'adults, animador sociocultural, o bé, educador especialitzat, que és el més proper al concepte actual, totes elles s'han anat integrant com el grup de professions que avui en dia coneixem per educador/a social.

L'Educador Especialitzat pren el seu nom de l'educació especial entesa com una educació limitada a un determinat camp d'acció emergent de l'evolució de la societat i de les seves respostes a les noves problemàtiques. Aquest concepte reforça la necessària intencionalitat educativa en tots els seus plantejaments. Aquest agent és presenta com una professió de l'educació que té una especialitat, o es dedica a una branca especial de l'educació i, per tant, li seran necessaris uns coneixements diferents d'acord amb un marc teòric determinat.

El procés de les reflexions en el camp de la intervenció social i del tractament de la marginació, fruit de la implantació d'una administració democràtica, ha aportat alguns conceptes més amplis en aquest terreny. Ens trobem davant

d'una nova diplomatura d'educador social, titulació que es configura, entre altres figures i antecedents, a partir dels antecedents de l'educador especialitzat a Catalunya.

L'evolució de la pròpia societat és qui forma les configuracions necessàries per a un procés d'institucionalització d'una activitat en tots els seus sentits. La recuperació democràtica i les corresponents declaracions constitucionals, amb la proclamació d'una constitució (1978) on es defineix l'Estat espanyol com a social i de dret, permeten la consolidació d'un encàrrec social de gran repercussió en el procés de professionalització de l'Educador Especialitzat.

Els Educadors Especialitzats en exercici van manifestar una necessitat de reflexió i de formació específica, calia respondre a necessitats i problemes singulars que constituïen una demanda explícita de formació. A Catalunya, malgrat que fins l'any 1990 no s'aprova la nova diplomatura, no és que no existís de forma clara i explícita aquesta demanda de formació, hem de tenir en compte que l'any 1969 es crea, a Barcelona el *Centre de Formació d'Educadors Especialitzats* i, posteriorment, es creen altres centres que, sense reconeixement oficial, han anat oferint formacions clares d'Educador Especialitzat al costat d'altres iniciatives més petites, ja iniciades els anys cinquanta.

Durant el procés, el col·lectiu professional de l'Educador Especialitzat consolida una posició laboral i social. L'*Associació Professional d'Educadors Especialitzats de Catalunya* es crea a Barcelona l'any 1972 i es constitueixen en *Coordinadora Estatal de Asociaciones Profesionales de Educadores Especializados*, que ha tingut un dinamisme considerable i un paper actiu en el procés d'aprovació de la diplomatura en Educació Social.

Aquest espai possibilitaven la reflexió sobre la pràctica, l'intercanvi de preocupacions i la conceptualització dels referents que donen identitat i discurs propi. Això, junt amb una primera aparició de documentació i bibliografia específica del tema, demostra la implicació a l'hora d'elaborar i difondre el marc conceptual propi de la seva intervenció i funció: l'educació social, que per les

seves característiques no es pot deslligar de l'evolució d'altres camps com, per exemple, el treball social, la psicologia social, etc.

L'aparició del projecte i després del títol universitari, ja reconegut de diplomant en Educació Social, suposa un canvi molt significatiu en aquest panorama. Parlem d'uns estudis que responen a un àmbit professional definit, l'objectiu del qual es aconseguir la socialització dels subjectes de la seva intervenció, en el màxim possible, enfocant aquesta en la intervenció educativa en l'àmbit no formal, l'educació d'adults, de gent gran, la inserció social de persones desadaptades i/o amb diversitat funcional i l'acció socioeducativa.

Martinell (1995) revela que la *Diplomatura en Educació Social* apareix en un moment en el que existeix ja un sector professional més o menys englobat en aquesta denominació i això planteja diferents possibilitats d'enfoc per a la pròpia diplomatura. Una opció seria fer d'aquesta diplomatura el marc comú per a la formació de diferents professionals i per a la seva consolidació, en la mesura en que ja existeixen de manera més o menys estable i reconeguda amb anterioritat a la mateixa. D'altra banda, existeix una opció epistemològica en la pedagogia social que ens portava a una veritable aposta d'un model de diplomatura en educació social, per una nova professió que ha d'englobar i optimitzar l'acció socioeducativa.

Camí cap a un diàleg necessari de convergència partint d'un discurs diferenciador.

Existeixen dos posicions majoritàries al voltant de la diferenciació o no entre ambdós professions: Per un costat, aquells/es que creuen que ambdós professions, malgrat coincidir en determinats àmbits professionals, tenen àmbits d'actuació diferents, ja que els objectius d'intervenció que els guien no són els mateixos i no tenen res en comú. Per l'altre costat, els/les que veuen les disciplines semblants, pel que fa a la pràctica laboral.

Paula Polo, educadora social entrevistada d'un *Equip Bàsic d'Atenció Primària*, descriu molt bé que es pensa inconscientment quan parlem de Treball Social:

“ens venen al cap paraules com assistencialisme, beneficència, burocratització... Veiem els treballadors socials, i més encara els dels serveis bàsics d’atenció social, com a simples receptors de demandes i prescriptors de recursos. Aquells que valoren una “necessitat” o “problemàtica” i “recepten” un ajut social, ja sigui mitjançant un recurs econòmic, de servei o una derivació a altres serveis de la xarxa.”

D'altra banda, trobem que els/les educadors/es socials són més dinàmics en la seva pràctica, més actius, potser relacionat amb el sector d'edat que se'ls vincula, la joventut.

Molts són els components que ens separen i la petjada històrica ha marcat la concepció social d'ambdues disciplines al llarg del temps. Treball social és una professió antiga que es remunta a la caritat eclesiàstica, a Espanya, i a l'ajuda als pobres, a Europa, tenint que adaptar-se a les situacions bèl·liques del moment. Un exemple és la Guerra Civil on els/les assistents/es d'aquell temps es dedicaven a pal·liar les conseqüències de la guerra i posterior dictadura franquista, que va marcar el caràcter assistencialista que se li atorga a la professió. La figura del/de la treballador/a social era vista com un mediador entre l'estat i els sectors de necessitats, per aquest motiu existeix la idea del professional com un agent cuidador, portador de recursos, tancat en un despatx des d'on pugui aconseguir polítiques públiques socials per la població.

Altrament, l'aparició de la figura de l'educador/a social sorgeix amb l'Estat de Benestar a Espanya els anys 80. L'Educació Social és una disciplina de caràcter pedagògic que reivindica la necessitat d'aquests agents per pal·liar la problemàtica creixent amb el col·lectiu de joventut, un sector d'interès nacional en el què havia augmentat la delinqüència i la inadaptació a determinats espais. Fet pel que s'atorga als educadors/es socials un rol professional més actiu i de caràcter personal.

Pel que fa a l'àmbit acadèmic, la divisió entre la teoria i la pràctica també ha tingut com a conseqüència que s'ha deixat en mans dels professionals la pràctica i dels acadèmics la producció científica. Ambdues disciplines han arribat a la Universitat de forma esglaonada i diversa en cada context nacional,

això ha derivat en què per una banda s'hagin fet càrrec de la producció científica acadèmic que procedia d'altres disciplines com la sociologia, la psicologia, la pedagogia, entre d'altres. I, d'altra banda, què el desenvolupament teòric s'hagi produït a diferents ritmes. En el cas de la URV, com a exemple, l'adscripció de l'Educació Social a la branca de ciències de l'educació i Treball Social a ciències socials, ja ens mostra l'evident distanciament.

El Treball Social té una trajectòria privada amb un procés d'escoles privades gràcies a Mary Richmond, deixant clar a Espanya des del 1964 les escoles oficials de Treball Social, fundant la primera *Escola Oficial d'Assistents Socials* al 1967. Incorporant-nos a la Universitat al 1981 i tenint els primer diplomats i diplomades als anys 1985-86. En 1990 es crea l'*Àrea de Coneixement específica de Treball Social i Serveis Socials per la Comissió Acadèmica del Conjunt Universitari* i, finalment, amb l'obtenció del *Grau en Treball Social* en 2009, aquesta disciplina aconsegueix el reconeixement pel que havien estat lluitant fa anys. Mentre que l'Educació Social neix des de la Universitat amb títol públic anys més tard, el 1991, de la mà d'una àrea ja existent, la de Pedagogia.

Podem observar que la realitat teòric-conceptual és la separació, però en l'exercici laboral i l'acció social trobem força dels punts d'unió i confluència. Ambdues disciplines comparteixen un interès pel Benestar Social, la qualitat de vida de les persones, el desenvolupament de l'autonomia personal, la salut i la lluita contra les desigualtats socials. Navarro (2013)⁶ explica que "*l'educació social i el treball social comparteixen àmbits d'intervenció en serveis socials d'atenció social bàsica, en justícia, en serveis d'assessorament psicopedagògic i social, en salut, en serveis socials especialitzats.*" Ambdues treballen amb els mateixos col·lectius cercant la millora de la situació de la població amb necessitats socials. Tan el Treball com l'Educació Social mobilitzen recursos per a la prevenció, la rehabilitació, l'assistència o la inserció de grups en risc o situació d'exclusió social per mitjà d'una intervenció completa, com podem observar en l'article de l'anterior autor. Per aconseguir una intervenció plena i

⁶ Navarro Lliberato, J. (2013) L'Educació Social com a forma pedagògica del Treball Social. *Revista de Treball Social*, juny 2013 n. 7, p 4-10.

socioeducativa és necessària la convergència d'ambdós professionals de l'acció social.

Em comentava Paula Polo, entrevistada, que aquesta realitat de convergència pràctica es doni possiblement més comunament en el context dels Equips Bàsics d'Atenció Primària, on aquests límits i fronteres entre ambdues disciplines es dilueixen. En conseqüència és indispensable reivindicar una intervenció socioeducativa conjunta entre aquests agents de canvi, donat que com esmentava Navarro⁷:

“Sigui des de l'Educació Social en l'acció social o sigui des del Treball Social, les estratègies socioeducatives representen una manera diferent de fer front a les situacions de conflicte social, ja que el seu treball es centra en la persona, en el grup, en la comunitat com espai de diàleg i cooperació i en la capacitat creativa de cada ser humà i comunitat.”
(Navarro, 2013, pàg 4-10)

El concepte d'intervenció socioeducativa és defensat des de l'Educació Social i el Treball Social per resumir les accions específiques que porten a terme aquests agents d'intervenció per intentar que el subjecte, grup o comunitat aconseguixi els objectius proposats.

Conclusions: Agents d'una mateixa acció social.

Quan a França es plantejaven abordar la formació als assistents socials, a conseqüència dels canvis que s'estaven produint al context internacional, posa en alerta de que tot i existir denominacions similars d'una professió no podem comparar-les, ja que no sempre són el mateix.

De la mateixa manera no hem de comparar l'Educació Social amb el Treball social, ja que com m'explicava una de les educadores entrevistada habitualment s'entén el Treball Social com allò genèric, allò que ho engloba tot. Possiblement per ser la disciplina amb més recorregut històric. Tot s'emmarca dins del treball social: el que fa l'educació social, la psicologia, la pedagogia,

⁷ Ídem de l'anterior.

entre d'altres que operen dins el marc social. Això dilueix els límits professionals i els confon. Confonem Treball Social amb l'acció social.

La Federació Internacional de Treballadors Socials i la Junta de l'Associació Internacional d'Escoles de Treball Social (2014)⁸ defineixen aquesta com “una professió (...) que promou el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social, i l'enfortiment i l'alliberació de les persones (...)”. D'altra banda, l'Associació Estatal d'Educació Social (2007) la defineix com una “professió de caràcter pedagògic, generadora de contextos educatius i accions mediadores i formatives (...), possibilitant: la incorporació del subjecte de l'educació a la diversitat de les xarxes socials i la promoció cultural i social (...)”.

Així doncs, llegint aquestes dues definicions trobem elements altament diferenciadors entre ambdues professions, per tant, tot i que treballadors/es i educadors/es socials són agents de canvi social, la diferencia radica en les estratègies que utilitzen i el focus de la intervenció.

D'aquesta manera, com va reflexionar Paula Polo, educadora social entrevistada, si podem acceptar que existeixen elements tan diferenciadors entre ambdós camps, on sorgeix el debat? Són complementaris i comparteixen àmbits d'intervenció, però no són iguals. És necessari respectar i valorar l'existència d'ambdues disciplines, com a punt de partida cap a un camí de convergència, amb la finalitat d'aconseguir una intervenció socioeducativa plena en qualsevol àmbit d'intervenció social.

Si a l'inici d'aquest article el meu plantejament era que Educació i Treball Social devien fusionar-se, després d'haver fet un buidatge d'articles relacionats amb el tema, de fer la vista enrere i observar els elements diferenciadors existents entre ambdós professions, crec que em situava molt lluny de la realitat.

No són agents idèntics i això els enriqueix, vull dir que tant els/les treballadors/es com els/les educadors/es socials per separat són protagonistes

⁸ Col·legi oficial de Treball Social de Catalunya (2020) Definició de Treball Social. Revista de Treball Social.

d'una mateixa acció que deuen desenvolupar junts, retroalimentant-se, proporcionant les estratègies i tècniques de les quals parteixen uns i altres, cooperant des del focus d'intervenció del que parteixen cadascú perquè aquesta doni el millor fruit possible.

Al llarg de la meva recerca m'he confós amb el que realment creia que buscava, ja que no em deixava veure més enllà, conforme més llegia i cercava informació més m'adonava de la necessitat de diàleg entre ambdós professions per posar en valor els nexes que les uneixen. No obstant, el que tinc molt clar és que la responsabilitat d'aquest debat social cap a ambdues disciplines s'ha de fer, en part, dels/de les propis/es educadors/es i treballadors/es socials però també des de l'àmbit acadèmic i des de les polítiques socials. L'important no és com hem arribat fins on estem ara, sinó que hem de fer per canviar-ho, posant l'accent en aquells elements vertebradors. Per aquest motiu és primordial promocionar una intervenció heterogènia socioeducativa on aportem el millor d'aquest complements de l'acció social.

Bibliografia / Webgrafia

Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación. (2005) *Libro blanco de Pedagogía Social y Educación Social*. Madrid: Omán Impresores.

Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación. (2005) *Libro blanco del Trabajo Social*. Madrid: Desk impresores, S.L.

Armengol i Siscars, C. (1995) Els professionals que forma la Diplomatura en Educació Social. *Revista d'intervenció socioeducativa*, nº1.

Barahona Gomariz, Mª J. (2016) *El Trabajo Social: Una disciplina y profesión a la luz de la historia*. Universidad Complutense de Madrid. Recuperat de: <https://www.ucm.es/data/cont/docs/35-2019-02-04-3-2016-09-27-Lecci%C3%B3n%20Inaugural%202016-2017%20FINAL.pdf>

Butlletí Oficial de l'Estat

Col·legi oficial de Treball Social de Catalunya (2020) Definició de Treball Social. *Revista de Treball Social*. Recuperat de: <https://www.tscat.cat/informacio/definicio-treball-social>

Fernández García, T. i Alemán Bracho, C. (2003) *Introducción al Trabajo Social*. Toledo: Alianza Editorial.

Habib Allah, M.C. (2013) Aproximación histórica a una de las profesiones sociales: La Educación Social. *Revista d'Educació Social*, nº17. Recuperat de: http://www.eduso.net/res/pdf/17/aprox_res_%2017.pdf

Llena Breñe, A. (2018) Trabajo Social y Pedagogía Social en el contexto europeo: ¿Converger o cooperar? Reflexiones desde la Pedagogía Social. *Revista d'Educació Social*, nº26.

Martinell Sempere, A. (1995) L'educador especialitzat: Un dels antecedents històrics de l'educador social. *Revista d'intervenció socioeducativa*, nº1.

Molina, M. (1994). *Las enseñanzas del trabajo social en España 1932-1983. Estudio socio-educativo*. Madrid: Universidad Pontificia Comillas.

Morales, A. (2010). *Género, mujeres, trabajo social y la Sección Femenina. Historia de una profesión feminizada y con vocación feminista*. Tesis doctoral, Universidad de Granada. Instituto de Estudios de la Mujer, Granada.

Navarro Lliberato, J. (2013) L'Educació Social com a forma pedagògica del Treball Social. *Revista de Treball Social*, juny 2013, nº7.

Rubí, C. (1991). *Introducción al trabajo social*. Barcelona: Llar del Llibre.

Tiana Ferrer, A. (2017) La evolución de la Educación Social como campo académico y profesional. *Revista d'Educació Social*, nº24. Recuperat de: <http://www.eduso.net/res/admin/archivo/docdow.php?id=835>

Torres, J. (1987) *Historia del Trabajo Social*. Argentina: Humanitas.

Agraïments

A la meva tutora Ramona Torrens per la seva paciència i sensibilitat amb la situació física que patia i, especialment, a Jordi Navarro, el meu ajudant ocult, pel recolzament, l'aportació d'idees i informació, a més de l'ajuda emocional oferta.

La presentació i la justificació de la revista escollida:

La revista *Pedagogia i Treball Social* creada per la Universitat de Girona és exactament el lloc on ha d'estar publicat el meu article essencialment perquè està promoguda i dirigida cap a la intervenció social. Té una pàgina oficial amb 8 volums, on podem descarregar sense problema en PDF dels articles que conté la revista i fou creada al 2011. Accepten articles redactats en català, castellà i anglès.

“Pedagogia i Treball Social és una revista internacional, digital, gratuïta, semestral de caràcter científic centrada en la difusió i intercanvi de coneixements útils per orientar la intervenció social i educativa. Promoguda des de la Universitat de Girona, neix amb la voluntat de completar la producció internacional sobre Pedagogia i Treball Social contribuint a l'avenç de coneixement i d'epistemologies dins l'àmbit de la intervenció social.” Així es defineix en la capçalera de la seva pàgina web aquesta revista.

Personalment vaig tenir un dilema ètic a l'hora de cercar la revista on publicar el meu article, donat que al parla d'Educació i Treball Social que fos publicada en una o altra revista d'aquestes respectives diplomatures no permetria al lector veure amb objectivitat el meu escrit. Primer perquè ho redacta una treballadora social i segon pel pes de l'elecció entre alguna d'ambdues professions. *Pedagogia i Treball Social* va ser la meva salvació.

A més a més, un altre punt positiu és que es pot accedir a ella des del catàleg online del CRAI de la URV, per tant qualsevol estudiant pot arribar a llegir el meu article si cerca informació sobre aquesta temàtica. També va ser un punt important en la meua elecció la possibilitat de redactar en català, donat que he començat i vull acabar els meus estudis en la llengua del meu lloc de naixement, tot i què m'expresso millor en castellà.

“Aquesta revista està interessada en publicar articles de reflexió teòrica i de recerca (bàsica o aplicada) provinents d'investigacions científiques individuals o col·lectives. Es publicaran també comunicacions en congressos, recensions i

comentari de llibres i de tesis doctorals que facin aportacions al coneixement en els àmbits de la intervenció social i educativa.”

Així especifica en la web els interessos de la revista i, donat que el meu article és científic, amb reflexió teòrica i de recerca individual, i cerca aportar una visió de complementarietat entre dos professions necessàries per la intervenció socioeducativa com són l'Educació i el Treball Social vinculat per raons obvies a aquesta revista, em reafirmo en l'elecció d'aquesta per la publicació del meu article.

Pedagogia i Treball Social no només representen ambdós professions que defenso en el meu escrit i que poso en valor a l'hora d'intervenir socialment, sinó que uneix els valors d'unió que són l'objectiu del meu article i informen de manera internacional per tal d'arribar a tothom que l'interessi el món social i cregui en la nostra labor com agents de col·laboració i recolzament social.

Feu, J. i Collet-Sabé, J. (2011) *Revista de Pedagogia i Treball Social*.
https://revistes.udg.edu/pedagogia_i_treball_social/about/submissions#onlineSubmission